

УДК 94: 327(574)

<http://doi.org/10.46869/2707-6776-2021-13-8>

Деменко О.Ф.

<https://orcid.org/0000-0002-1144-0576>

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗАСАД ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ РЕСПУБЛІКИ КАЗАХСТАН

У статті проаналізовано засади формування зовнішньої політики Республіки Казахстан, на які, у першу чергу, впливають традиції історичного розвитку цієї країни, її геополітичне розташування у центрі Євразійського континенту, транспортно-комунікаційний потенціал та наявність великих запасів природних ресурсів. Підкреслюється, що у сучасному Казахстані поки що відсутнє цілісне сприйняття багатьох історичних подій та процесів, зокрема тих, які замовчувалися під час імперського та радянського періодів. Водночас, у науковому дискурсі країни відбувається переосмислення національної історії через критику попереднього історичного досвіду. Наголошується, що після утворення у середині XV ст. Казахського ханства поступальний розвиток державності змінився періодом боротьби з іноземними загарбниками – спочатку джунгарами, а потім Російською імперією. Він завершився втратою державності, боротьба за відновлення якої представляється у вигляді телеологічно побудованого нарративу героїчної боротьби за незалежність, який поєднав низку історичних подій та періодів. Процес сучасного національно-державного будівництва у Казахстані відбувається з опорою на консолідуючу роль титульної нації, що сприяє зростанню інтересу до історичної проблематики та супроводжується поступовою втратою впливу радянсько-російських нарративів у політичному та історичному дискурсі.

Особливістю зовнішньої політики Республіки Казахстан є багатовекторність, що склалася історично і має забезпечити балансуювання між різними геополітичними центрами сили. Пріоритетами зовнішньої політики Казахстану визначені: розвиток союзницьких відносин із РФ, всебічне стратегічне партнерство із КНР, розширене стратегічне партнерство зі США, стратегічні взаємини із державами Центральної Азії, розширене партнерство і співробітництво з Європейським Союзом.

Ключові слова: зовнішня політика, стратегічне партнерство, багатовекторність, євразійство, Центральна Азія, Республіка Казахстан.

Свої кроки на міжнародній арені Республіка Казахстан (РК), як і решта країн Центральної Азії (ЦА), реалізують у непростих умовах. Не маючи глибоких традицій державності, країни регіону були позбавлені ще й історичного досвіду формування та реалізації самостійної зовнішньої політики. Географічне розташування регіону ЦА на периферії світового глобального розвитку, політична нестабільність, соціально-економічні проблеми, залежність від провідних суб'єктів світової політики, таких як КНР, РФ, США, ЄС, обмежують зовнішньополітичні ресурси країн регіону. Водночас, правлячі кола центральноазійських держав цілком усвідомлюють, що їх здатність до підтримки контролю над соціальними процесами у власних країнах та збереження власної влади значною мірою визначаються зовнішнім середовищем становлення державності.

Після розпаду СРСР перед Казахстаном постало складне завдання переоцінити й переусвідомити важливі історичні події у житті казахського народу, роль та спадщину ключових історичних діячів, відтворити справжню історичну науку, яка б виважено й точно сформулювала ідеологічні постулати для розвитку сучасного казахського суспільства та розкривала всі аспекти, які раніше замовчувалися. Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволяє зробити висновок, що нині у Казахстані відсутнє цілісне сприйняття багатьох історичних подій та процесів, у першу чергу тих, які замовчувалися під час імперського та радянського періодів.

Питання щодо формування засад зовнішньої політики Казахстану викликає інтерес як у казахських науковців, так і у зарубіжних дослідників. До вивчення цього питання залучаються державні установи та неурядові аналітичні центри Казахстану. Дослідження процесів зовнішньополітичної діяльності РК викликає активний інтерес і у російських експертів, здебільшого у контексті забезпечення російського впливу на цю країну і активного залучення Казахстану до євразійських інтеграційних процесів під егідою РФ.

На формування зовнішньої політики незалежного Казахстану значний вплив здійснюють такі фактори як традиції його історичного розвитку, геополітичне розташування у центрі Євразійського континенту, на межі Європи й Азії в якості сполучної ланки між РФ і Китаєм та на перетині інтересів найбільших іноземних держав. Транспортно-комунікаційний потенціал Казахстану також привертає увагу світової спільноти. Іншим важливим фактором є великі запаси природних та енергетичних ресурсів.

Казахстан є найбільшою країною Центральної Азії та лідером регіону за показниками соціально-економічного розвитку. Площа його території складає 2 млн. 724 тис. 900 кв. км, а чисельність населення – 18,2 млн. осіб [1, с. 15]. За роки незалежності Казахстан зумів створити відносно ефективну модель економічного розвитку, здебільшого зорієтовану на експорт енергоносіїв. Відповідно до рейтингу найбагатших країн світу, сформованого на основі показників Світового банку та Міжнародного валютного фонду, РК займає 54 місце серед 185 країн світу із загальним показником ВВП 135,13 млрд. дол. та показником ВВП на душу населення у розмірі 9 731 дол. [1, с. 23].

Витоки казахської державності відслідковуються з часів створення на території євразійських степів у середині VI ст. Тюркського каганату і, проявляючи свою тяглисть, ведуть до утворення у середині XV ст. Казахського ханства.

Початок XVIII ст. став переломним у житті казахського народу. У цей час території, на яких кочували казахи, розкинулись на великі простори від Іртиша до Уралу, на півночі доходили до Тоболу, а на півдні – до Сирдар'ї і Таласу. При цьому, тогочасний Казахстан не був єдиною державою, оскільки він включав у себе три етнополітичні об'єднання – Старший, Середній та

Молодший жузи, які були державними утвореннями із слабкою центральною (ханською) владою.

В умовах постійних нападів джунгар казахські ханства вимушені були шукати союзника, який би міг їх захистити. Ця ситуація призвела до їхнього зближення з Росією. Спочатку хан Молодшого жузу Абулхаір у вересні 1730 р. звернувся до російської імператриці Анни із проханням про прийняття у російське підданство. У лютому 1731 р. був виданий імператорський указ, який це прохання задовольнив, і вже у вересні того ж року султани та старшини Молодшого жузу прийняли присягу російській імператриці [2, с. 32-34]. Так розпочалося поступове приєднання казахських ханств до Росії.

Варто зазначити, що визнаючи російське підданство, казахські хани не вважали себе пов'язаними якими-небудь зобов'язаннями перед Росією, за винятком гарантій безпеки сибірським поселенням та торговим караванам, які прямували із Росії до Середньої Азії. Для прикладу, хан Середнього жузу Аблай був фактично незалежним правителем, який виконував тільки ті вказівки царських властей, які вважав вигідними для себе. Також хан Аблай вів активну дипломатичну діяльність, зокрема із Китаєм, що викликало незадоволення російської влади [2, с. 86-87].

Після смерті хана Аблая у його володіннях посилювалися міжособні суперечності, які призвели до розпаду Середнього жузу на декілька феодалних утворень. Зрештою, ослаблення ханської влади і посилення впливу султанів та старшин дали підстави царському режиму у 20-ті рр. XIX ст. відмінити ханську владу у Середньому жузі [2, с. 136], а остаточне приєднання казахських ханств до Росії завершилося у середині XIX ст.

Власне рання казахська історія формувалася в умовах неухильного падіння впливу регіону і колишнього військово-політичного значення кочових об'єднань. Тюркська імперська історія, як і увесь регіон Центральної Азії, не витримали грандіозних змін, які відбулися у світовій економіці протягом XVI ст. Торгівля між Азією і Європою перейшла до рук європейців і стала відбуватися через морські шляхи. Регіон ЦА і сусідні з ним степи Євразії від Китаю до Ірану втратили своє колишнє важливе транзитне значення. Якщо раніше тут могли існувати величезні імперії, які спиралися, з одного боку на доходи від контролю торгових шляхів уздовж Великого Шовкового шляху, а з іншого – на військові можливості тюркських кочівників, то тепер регіон перетворився на віддалену периферію світової економічної системи. Його торгівельне і військове значення різко впало.

Після входження Центральної Азії до складу Російської імперії, казахські степи опинилися всередині імперської території. Розпочалася селянська колонізація, що досягла свого піку на початку XX ст. Враховуючи кочовий спосіб життя казахів та відсутність у них права приватної власності на землю, їхні найкращі землі примусово вилучалися та передавалися в користування

селянам-переселенцям із російських губерній, а казахи витіснялися у глибину степу на малопродатні землі.

Повстання 1916 р., яке відбулося під час Першої світової війни та охопило майже всю територію сучасного Казахстану, займає особливе місце в історичній пам'яті казахського народу. Воно набуло форми національно-визвольної революції і хоча зазнало поразки, проте призвело до зростання національної самосвідомості, збільшення політичної активності та сформувало певний досвід самостійного державного будівництва казахського народу. Повстання мало антиколоніальну і антиімперіалістичну спрямованість, при цьому класовий момент, який проявлявся як боротьба проти феодальної верхівки, мав другорядний характер, порівняно із головним завданням національного і політичного визволення казахського народу [3].

Досить складно і неоднозначно у сучасному Казахстані відбувається переосмислення спадщини радянського режиму. Занадто багато людей все ще зберігають спогади про радянський час. При цьому, практично кожен казахстанець безпосередньо пов'язаний і з позитивними, і з негативними сторонами радянської спадщини. У зв'язку з цим людям нелегко сформувати єдину думку про те, які блага і які негаразди успадкувала держава та її населення за сім десятиліть існування СРСР.

Головне питання, з приводу якого в казахському суспільстві все ще тривають дискусії, полягає у тому, чи був Радянський Союз ще одним втіленням російського імперіалізму, нехай із новою ідеологією, або ж це була ідеологічно консолідована багатонаціональна держава, в якій велика кількість народів та етносів мала широкі можливості для реалізації власного політичного, економічного і соціального життя.

Простої відповіді на це питання не існує. З одного боку – біль і скорбота казахського народу внаслідок сталінських репресій і злочинної політики колективізації. За деякими оцінками, у результаті колективізації було знищено більше половини всіх казахських домашніх господарств і більше 80% худоби, яка була основою для сільського господарства та традиційної культури казахів. Відразу після колективізації відбулися політичні репресії 1930-х рр. У Казахстані рідкісним винятком є сім'ї, старші представники яких не загинули в процесі колективізації або репресій [4].

Прямі втрати у результаті голоду 1930-1933 рр. оцінюються показником близько 1 млн. 500 тис. загиблих (майже четверта частина із 6 млн. 500 тис. осіб населення). До 90% загиблих становили етнічні казахи, які на той час склали лише 57% всього населення республіки. Ще близько 1 млн. 130 тис. осіб залишили свої землі і переселилися, здебільшого, до Китаю [5]. Внаслідок цих потрясінь казахи стали етнічною меншиною на своїй території і залишалися у такому статусі фактично до кінця ХХ ст. Це пояснює суть колективної скорботи

– казахам довелося чекати кілька поколінь для досягнення демографічного потенціалу, який відповідав ситуації кінця 1920-х рр.

Кампанія М. Хрущова щодо розвитку цілинних земель знову нанесла нищівного удару казахському тваринництву та у черговий раз змінила етнічний баланс у республіці не на користь корінного народу. Національна політика СРСР призвела до того, що на момент здобуття незалежності відбулася майже тотальна русифікація населення республіки. Велику ціну заплатив Казахстан і за присутність на своїй території ядерних, військових та хімічних об'єктів, випробувальних полігонів, які нанесли непоправної шкоди екології.

З іншого боку – за часів СРСР були створені умови, нехай для формального, але національно-державного будівництва. Етнічний казах Дінмухаммед Кунаєв, який тривалий час займав пост першого секретаря компартії Казахстану, протягом 20 років був єдиним представником Центральної Азії у Політбюро ЦК КПРС. У роки правління Д. Кунаєва були закладені основи економічної диверсифікації Казахстану, вкладалися значні кошти у розвиток освіти і медицини та створення сучасної інфраструктури. Саме тоді майбутній перший президент Казахстану Н. Назарбаєв набув статусу знакової постаті політичного істеблішменту Казахської РСР. Освоєння цілинних земель призвело до того, що землеробство стало важливим сектором економіки Казахстану і нині забезпечує її диверсифікацію. Незважаючи на всі дисбаланси мовної політики, письмова казахська мова сформувалася саме в радянський період.

Будівництво національної державності у Казахстані після здобуття незалежності у 1991 р. спиралося на консолідацію суспільства довкола титульного етносу. Проте, на відміну від інших країн Центральної Азії, специфіка Казахстану полягала у відсутності чисельної переваги представників титульної нації у національному складі населення на момент проголошення незалежності. Так, станом на 1989 р. чисельність казахів складала лише 40% населення, а росіян і представників інших етносів – 37,6% і 20% відповідно [6, с. 176]. Така ситуація доповнювалася домінуванням російської мови у всіх сферах суспільного життя та незначним поширенням казахської мови, зокрема навіть серед значної частини титульної нації. Саме тому казахстанський підхід до національного будівництва на зорі незалежності був комбінованим, тобто мало місце поєднання громадянського й етнічного компонентів, що, крім іншого, знайшло своє виявлення і у подвійності політики національної пам'яті цієї країни. З одного боку, у пострадянський період підкреслювалися ті позитивні моменти, які були у спільній історії усіх народів колишнього СРСР, пов'язані із модернізацією економіки та осучасненням колишнього патріархального укладу життя суспільства, з іншого – відбувалося переосмислення національної історії через критику попереднього історичного досвіду, пов'язаного із періодами «колоніальної політики царизму» та «радянської тоталітарної системи».

Зокрема, у сучасному науковому дискурсі РК наголошується, що після утворення у середині XV ст. Казахського ханства поступальний розвиток державності змінився періодом боротьби з іноземними загарбниками – спочатку джунгарами, а потім Російською імперією. Він завершився втратою державності, боротьба за відновлення якої представляється у вигляді телеологічно побудованого нарративу героїчної боротьби за незалежність, який поєднав низку історичних подій та періодів. Серед них – повстання проти російської колонізації кінця XVIII – першої половини XIX ст., просвітницька діяльність казахської національної інтелігенції початку XX ст., повстання 1916 р. та національно-визвольний рух у м. Торгай під керівництвом А. Іманова, створення та діяльність політичної партії «Алаш», селянські бунти і повстання 1929-1931 рр. як відповідь на терор радянської влади, і, нарешті, виступи казахської молоді проти диктату союзного центру у листопаді 1986 р. у м. Алмати [6, с. 179].

З метою формування інклюзивної загальнонаціональної ідентичності, яка б інтегрувала колективний історичний досвід усіх етнічних груп сучасного Казахстану, у країні 31 травня широко відзначається День пам'яті жертв політичних репресій та голоду, запроваджений Указом Президента РК від 5 квітня 1997 р. Перший президент Казахстану Н. Назарбаєв свій підхід до проблематики репресій у СРСР обґрунтовує трьома принципами, які він назвав «чорними уроками тоталітаризму». По-перше, збереження пам'яті про жертви репресій є моральним обов'язком кожного казахстанця перед своїми предками; по-друге, це можливість збагнути причини соціально-економічного відставання Казахстану й усвідомити необхідність форсованих реформ як засобу повернення до свого історичного шляху, який був перерваний тоталітарним режимом; по-третє, пам'ять про минуле є застереженням від повторення помилок у майбутньому. Таким чином, всі три уроки спрямовані на повний розрив із спадком «тоталітарної системи» і є своєрідною настановою щодо недопущення її повернення [6, с. 181].

Можна зробити висновок про намагання політичної еліти РК досягти своєрідного балансу між двома групами символів, одні з яких є орієнтованими на внутрішньоетнічну консолідацію казахської нації, а інші – на загальногромадянську консолідацію казахстанської нації. При цьому, процес національно-державного будівництва відбувається з опорою на консолідуючу роль титульної нації, що поступово призводить до казахізації суспільно-політичного та інформаційного простору країни, причому її потенціал ще далеко не вичерпаний, особливо у зв'язку із подальшим збільшенням частки титульної нації, зростанням інтересу до проблематики голоду та політичних репресій та поступовою втратою впливу радянсько-російських нарративів у політичному та історичному дискурсі РК. Безумовно, ці процеси впливають і на зовнішньополітичне позиціонування Казахстану на міжнародній арені.

Варто зазначити, що намагання критично переосмислити історичне минуле та створити національну модель колективної пам'яті у Казахстані відбувається не просто. У першу чергу це стосується історії відносин Казахстану та Росії. З урахуванням тісних інтеграційних зв'язків між цими країнами, це питання набуває стратегічно важливого характеру. При цьому, російська історична свідомість заперечує сам факт колоніального характеру своєї присутності у Центральній Азії. Значна частина російських політиків та науковців пов'язують виникнення казахської державності із розпадом СРСР та створенням незалежних пострадянських держав у 1991 р., перекреслюючи попередні історичні періоди, які мають відношення до формування державності сучасного Казахстану. Водночас, факт перебування казахських земель у складі Російської імперії, а потім – Радянського Союзу, багатьма російськими політиками та науковцями подається як успішний модернізаційний етап в історії РК, що забезпечив розвиток соціально-економічної сфери, сприяв культурному піднесенню та підвищенню рівня життя громадян.

Проте, у науковому середовищі сучасного Казахстану імперський та радянський модернізаційний досвід піддається серйозному критичному переосмисленню. Якщо виходити із міркування, що головним сенсом модернізації є створення сучасного суспільства, то варто зазначити, що і імперський, і радянський модернізаційні проекти на території Казахстану мали характер навздогінної модернізації. Розвиток капіталістичних відносин кінця XIX – початку XX ст. характеризувався викачуванням сировинних ресурсів для потреб імперії, конфіскацією земель у корінного населення на користь переселенців-селян з території Росії та консервування аграрно-традиційного соціокультурного середовища. Під час індустріалізації радянського періоду відбулося силове переведення традиційного кочового способу життя казахських селян до осілості, була проведена колективізація сільського господарства, яка супроводжувалася масовим голодом та терором. Незважаючи на високі темпи розвитку промисловості, структура виробництва демонструвала сировинну спрямованість та значне домінування оборонно-промислового комплексу й важкої індустрії. Водночас, виробництво товарів народного споживання у радянському Казахстані становило лише близько 20% у загальній структурі промисловості. Відносно високі темпи промислового і аграрного виробництва досягалися, переважно, екстенсивними методами [7].

Загалом багато політиків і науковців РК підкреслюють, що сучасний розвиток Казахстану відбувається на основі ідей євразійства. Варто підкреслити, що євразійство до нині не має єдиних підходів та концептуальної чіткості, необхідної для практичної реалізації. Під євразійством розуміють різні системи поглядів. Цю ідею експлуатують різні політичні сили: від прихильників реанімації СРСР або реставрації Російської імперії до націоналістичних і навіть фашистських об'єднань [8]. Політична еліта й наукова думка РК трактують євразійство під власним кутом зору, який суттєво

відрізняється від російських підходів. Один із головних ідейних натхненників та засновників проекту Євразійського політичного й економічного союзу Н. Назарбаєв зазначав, що в основі цього об'єднання повинні бути економічні інтереси, добровільність, рівноправність, невтручання у внутрішні справи країн та повне дотримання суверенітету, територіальної цілісності й недоторканності державних кордонів країн.

Крім того, Н. Назарбаєв виділив три рівні сучасного казахського євразійства. Перший рівень – національно-державний, на якому Казахстан осмислюється як азійська і європейська країна одночасно; другий рівень – регіональний, де наголошується акцент на взаємовигідну євразійську інтеграцію; і третій рівень – глобальний, де Казахстан розглядається як держава, що займає «серединне» положення між Сходом і Заходом [9, с. 64]. Євразійська інтеграція у розумінні Н. Назарбаєва має бути спрямована на посилення державного суверенітету, економічного й політичного потенціалу Республіки Казахстан та інших держав-учасниць Євразійського союзу у глобальному світі. Казахстан використовує духовну спадщину і традиції як Сходу, так і Заходу. Оскільки країна знаходиться одночасно і в Європі, і в Азії, на стику двох світових релігій: християнства та ісламу, вона прагне відкритого діалогу між різними країнами, релігіями, культурами й цивілізаціями, щоб зробити світ безпечнішим.

Таким чином, казахське євразійство має дуже мало спільного із агресивними імперіалістичними євразійськими ідеями, які генерує та втілює на практиці Російська Федерація. Декларування євразійської інтеграції в якості одного із пріоритетів зовнішньої політики Казахстану – це своєрідний захисний механізм, який знаходить підтримку з боку Росії та стримує її у наданні підтримки радикальним групам російських націоналістів та козачим рухам на півночі Казахстану.

Узагальнюючи підходи казахських аналітиків та науковців до аналізу зовнішньої політики незалежного Казахстану, умовно її розвиток можна розділити на декілька періодів [1; 10; 11, с. 127]. Перший із них розпочався у 1991 р., тривав до середини 1990-х рр. і був пов'язаний із формуванням основ державності та становленням зовнішньої політики країни. Другий період (друга половина 1990-х – початок 2000-х рр.) пов'язаний зі створення сучасних державних інституцій країни на основі Конституції 1995 р., характеризувався диверсифікацією зовнішньополітичних зв'язків та інтенсифікацією співробітництва із багатьма країнами та міжнародними організаціями. Третій період розпочався після подій 11 вересня 2001 р., тривав до 2008 р. та характеризувався серйозними змінами у світовій політиці. Четвертий період розпочався із глобальної фінансової кризи 2008 р., ознаменував собою руйнування основ світового порядку і умовно тривав до 2019 р. З 2019 р. розпочався сучасний етап розвитку зовнішньої політики Казахстану, основною характеристикою якого є процеси транзиту влади від Н. Назарбаєва до його спадкоємця К.-Ж. Токаєва.

Деталізація стратегії й тактики зовнішньополітичної діяльності РК відбувається через прийняття різноманітних законодавчих актів, періодичного затвердження Концепцій зовнішньої політики Республіки Казахстан (за роки незалежності було прийнято 4 редакції цього документу), у багатьох стратегіях, виступах, посланнях лідерів країни тощо.

Аналіз нової Концепції зовнішньої політики Республіки Казахстан на 2020-2030 рр., яка була затверджена 6 березня 2020 р., дозволяє зробити висновок про спадкоємність у здійсненні офіційного зовнішньополітичного курсу Казахстану, основи якого були закладені Н. Назарбаєвим, та продовження реалізації багатовекторної, збалансованої зовнішньої політики. При цьому, у вказаному документі відкрито заявляються наміри закріпити за собою статус держави-лідера у регіоні Центральної Азії [12].

Традиційно важливим зовнішньополітичним партнером РК залишається Російська Федерація. Ще у липні 1998 р. у Москві президентами Казахстану і Росії була підписана «Декларація між Республікою Казахстан і Російською Федерацією про вічну дружбу і союзництво, орієнтовані у ХХІ сторіччя». При цьому, варто підкреслити, що перший президент РК, як і багато представників політичної еліти Казахстану, характеризуючи казахсько-російські відносини, вважали за краще уникати терміну «союзництво» [13, с. 61].

Принциповою відмінністю позиції нинішнього президента Казахстану К.-Ж. Токаєва від його попередника є чітке визначення характеру державних відносин з Росією як союзницьких. Зокрема, нова Концепція зовнішньої політики Республіки Казахстан на 2020-2030 рр., у якій сформульовані зовнішньополітичні пріоритети країни на найближче десятиліття, відносинам із РФ приділяє першорядне значення та надає особливого статусу. Вперше в основоположному казахському зовнішньополітичному документі вказується на необхідність подальшого розвитку «союзницьких відносин з Російською Федерацією». Що стосується інших пріоритетів зовнішньополітичної стратегії РК, то у Концепції зазначається, що Казахстан буде розвивати: всебічне стратегічне партнерство з КНР; розширене стратегічне партнерство з США; стратегічні взаємини з державами Центральної Азії; розширене партнерство і співробітництво з Європейським Союзом і його державами-членами [12].

Варто зазначити, що після приходу до влади К.-Ж. Токаєв зробив низку кроків, які можна оцінити як ознаки посилення російського вектора у зовнішній політиці Казахстану. Зокрема, на засіданні дискусійного клубу «Валдай» у жовтні 2019 р. він визнав наявність історичних геополітичних інтересів Росії у Центральній Азії. Назвавши Росію «великою державою», президент Казахстану заявив, що вона повинна відігравати провідну роль у регіоні. Крім того, у скандальному інтерв'ю радіо «Німецька хвиля», оцінюючи російську агресію в Україні, К.-Ж. Токаєв відмовився від терміну «анексія» у кримському питанні та зазначив, що Казахстан не відчуває ніякого страху перед Росією, оскільки ці дві країни пов'язують добросусідські відносини [14, с. 92].

Також пріоритетом зовнішньої політики Концепція визначає «продовження тісної взаємодії з державами-учасниками Євразійського економічного союзу (ЄАЕС)» [12]. Варто нагадати, що одним із авторів ідеї євразійської інтеграції вважається Н. Назарбаєв, тому розвитку співпраці у межах цього інтеграційного об'єднання приділяється особлива увага.

Проте, оцінюючи п'ятирічний період діяльності ЄАЕС, важко побачити позитивну динаміку у розвитку цього проекту. Якщо Казахстан, як і Білорусь, у поглибленні євразійських інтеграційних процесів керуються суто економічною логікою й мотивами, сподіваючись на зростання товарообігу між країнами, розширення ринків збуту, збільшення виробництва продукції, можливість транспортувати свою експортну продукцію через територію Росії за внутрішніми російськими тарифами, то для Росії, крім суто економічних питань, важливе значення мають геополітичні й гео економічні інтереси, зокрема, прагнення взяти під свій контроль ключові економічні активи в пострадянських країнах та залучити до об'єднання якомога більшу кількість країн. Нині Москва повністю домінує в ЄАЕС, нав'язує вигідні лише їй рішення та значною мірою контролює наднаціональні структури. Водночас, і Білорусь, і Казахстан періодично висловлюють невдоволення економічною політикою РФ через те, що білоруським та казахським товарам дедалі важче конкурувати з дешевшою російською продукцією. Стримують євразійську інтеграцію і санкції Заходу проти Росії та російські економічні контрзаходи у відповідь, які Москва вводить, не порадившись із країнами-партнерами по ЄАЕС.

Негативний вплив на інтеграційні процеси здійснюють структурні відмінності національних економік, їхній асиметричний характер, різний рівень державного регулювання та соціального патерналізму. Як наслідок, економічна співпраця демонструє значні дисбаланси між сторонами на користь РФ. ЄАЕС характеризується незначною часткою внутрішнього товарообігу, який, за даними Євразійської економічної комісії, за час існування об'єднання фактично не зріс, становлячи близько 14% [15]. Для Казахстану доля країн ЄАЕС у структурі товарообігу за 2019 р. становила лише 22,2% [16].

Активно розвивається співробітництво Казахстану із Китайською Народною Республікою, яке із кінця 2014 р. здійснюється у межах узгодження китайської ініціативи Економічного пояса Шовкового шляху (ЕПШШ) і казахської національної програми «Нурли жол». Незважаючи на низку проблем, казахсько-китайська співпраця динамічно розвивається. По-перше, існує обопільний інтерес щодо збільшення транзиту через територію Казахстану китайських вантажів та розвитку транспортної і логістичної інфраструктури на території РК. По-друге, Китай надає щедри кредити і готовий фінансувати не тільки проекти в межах ЕПШШ, а й проекти у межах програми «Нурли жол». По-третє, на відміну від Росії та США, Китай не висуває ніяких попередніх політичних умов [17, с. 21].

Окрім цього, зростають обсяги взаємної торгівлі, збільшується кількість казахських громадян, які навчаються у Китаї за гранти, що надаються китайським урядом, інтенсивно розвиваються туристичні контакти та інформаційні комунікації, зростає чисельність спільних підприємств.

До проблемних моментів у казахсько-китайських відносинах варто віднести: домінування на ринках Казахстану китайських товарів, що істотно знижує можливості Казахстану розвивати власне виробництво; високу корупційну складову (дані китайської та казахської статистики за обсягами двосторонньої торгівлі розходяться на 4-6 млрд. дол. щорічно); перетворення економіки Казахстану на сировинний придаток економіки КНР, оскільки у структурі казахського експорту переважають енергоресурси, чорні й кольорові метали та інші товари із низькою доданою вартістю; зростаючу залежність РК від китайських кредитних ресурсів; загрозу китайської трудової міграції (цю проблему важко оцінити детально, оскільки точні статистичні дані щодо кількості й структури китайської міграції відсутні); збільшення впливу китайських компаній у сфері видобутку нафти й газу, зростання конкуренції між Росією і Китаєм за енергоресурси Казахстану та Центральної Азії загалом; невіршеність питання про використання транскордонних річок; міфи про ймовірну «китайську експансію», які мають місце серед казахів та провокують їх до антикитайських виступів [17].

Щодо співробітництва Казахстану із США, то воно у сучасних умовах здійснюється як на двосторонній основі, так і у межах взаємодії США із регіоном ЦА через платформу C5+1. У нещодавно прийнятій «Стратегії Сполучених Штатів у Центральній Азії на 2019-2025 роки: зміцнення суверенітету і економічного процвітання» зазначається, що «головний стратегічний інтерес Сполучених Штатів у цьому регіоні полягає у створенні більш стабільної і процвітаючої Центральної Азії, яка може вільно реалізовувати політичні, економічні й безпекові інтереси з різними партнерами на своїх власних умовах, пов'язаної зі світовими ринками і відкритої для міжнародних інвестицій, яка має сильні демократичні інститути, дотримується верховенства закону і поважає права людини. Стабільна і захищена ЦА робить безпосередній внесок у зусилля США по боротьбі з тероризмом, підтримку регіональної стабільності, зміцнення енергетичної безпеки та підвищення економічного процвітання в регіоні і за його межами» [18].

Стратегія визначає цілі політики США у регіоні ЦА, серед яких: підтримка та зміцнення суверенітету й незалежності держав як індивідуально, так і у межах всього регіону; скорочення терористичних загроз у ЦА; продовження та розширення підтримки стабільності в Афганістані; сприяння розвитку зв'язків між ЦА та Афганістаном; підтримка реформування системи верховенства права і дотримання прав людини; сприяння з боку США інвестиціям та розвитку у Центральній Азії.

У сучасних умовах Казахстан, який зміг вийти за межі регіонального контексту ЦА та зміг підняти свій престиж на міжнародній арені, представляє головний інтерес для США у якості основного стратегічного партнера у зазначеному регіоні.

У Казахстані функціонують більше ніж 500 компаній за участю США, американські інвестиції оцінюються приблизно у 50 млрд. дол. Під час візиту до США президента Н. Назарбаєва у січні 2018 р. було укладено більше 20 комерційних угод на загальну суму 7 млрд. дол., спрямованих на реалізацію проектів у сферах авіації та космічних технологій, енергетики та сільського господарства, інфраструктурних проектів [19, с. 96].

У квітні 2018 р. Казахстан дозволив американським військовим використовувати каспійські порти Актау і Курик у логістичних цілях для здійснення транзиту вантажів через казахську територію до Афганістану. Останніми роками США значно зміцнили й розширили військово-політичне співробітництво з Казахстаном. У 2019 р. РК отримала американську фінансову допомогу у розмірі 1,7 млн. дол. для підтримки експортного контролю й безпеки кордонів та підготовки збройних сил. Вказана співпраця здійснюється на основі підписаного сторонами п'ятирічного плану військово-технічного співробітництва на період 2018-2022 рр. [19, с. 97].

Завдяки активним відносинам із США в енергетичній та військово-політичній сферах Казахстан урівноважує вплив РФ на свій політичний курс.

Сучасний розвиток РК значною мірою залежить від перебігу процесу транзиту влади, що розпочався у країні за ініціативи першого президента Н. Назарбаєва, та полягає у намаганні вибудувати інституційну систему балансів з метою забезпечення внутрішньополітичної стабільності та гарантій безпеки нинішній владній еліті. З огляду на те, що анонсовані політичні реформи мають демонстративний «косметичний» характер, Казахстан залишається консолідованою авторитарною державою. Відтак не варто очікувати на глибинне переформатування владної системи у короткостроковій перспективі [20, с. 72].

У цілому постназарбаєвський період у Казахстані характеризується загостренням внутрішньополітичної боротьби, проявами якої стали події, що почалися відразу після відходу першого президента з поста глави держави. Варто згадати мітинги і протести, що відбулися відразу після опублікування указу про перейменування міста Астана у Нур-Султан, а також напередодні і після президентських виборів 9 червня 2019 р. Акції протесту проходили і під час офіційного візиту теперішнього президента К.-Ж. Токаєва до Китаю у вересні 2019 р. Спроби організувати протестні акції не припиняються і зараз. Випробуваннями на міцність для влади стали вибухи боєприпасів на військових складах поблизу м. Арись влітку 2019 р. та бандитські погроми у с. Масанчі у лютому 2020 р., під час яких загинуло 11 громадян дунганської національності,

та зниження вартості казахського тенге відносно долара США, внаслідок падіння цін на енергоносії.

Негативно на ситуацію в країні впливають і скандали, пов'язані із онуком першого президента Айсултана Назарбаєва, який знаходиться на примусовому лікуванні від наркозалежності, а також судові розслідування у Лондоні, пов'язані із арештом нерухомості доньки Н. Назарбаєва Даріги та її іншого сина Нурали (два особняки і квартира вартістю в 100 млн. дол.) [13, с. 59]. На цьому тлі лідер опозиційного руху «Демократичний вибір Казахстану», колишній урядовець і банкір, який знаходиться у вигнанні, М. Аблязов регулярно закликає населення Казахстану до протестних акцій.

Діючий президент РК К.-Ж. Токаєв усвідомлює необхідність налагодження діалогу між суспільством і владою. З цією метою він ініціював створення Національної ради суспільної довіри, Положення про яку було затверджено указом президента 17 липня 2019 р. Основними завданнями Національної ради були визначені:

- проведення громадської експертизи проектів концепцій, державних програм і нормативних правових актів;
- розгляд важливих стратегічних проблем з урахуванням думки громадськості і громадянського суспільства;
- забезпечення конструктивного діалогу між представниками громадськості, політичних партій, неурядового сектора і державних органів тощо [21].

До складу Ради увійшли відомі політики, громадські діячі, політологи та правозахисники. Варто зазначити, що експертне співтовариство і громадськість, певною мірою, критично оцінили факт створення вказаної Ради [22, с. 104]. Адже вона не обиралася народом, незрозумілі принципи формування її складу. Крім того, важко збагнути функціональне призначення цієї Ради у системі державної влади Казахстану, де є обраний Президент, парламент та інші органи влади із визначеними повноваженнями.

Партійна система Казахстану не відповідає суспільним запитам і вимагає реформування в умовах зростання активності населення та поширення протестних настроїв. Між партіями та їх прихильниками відсутній зворотній зв'язок. Домінуюче положення у політичній системі займає правляча партія «Nur Otan», яка єдина володіє достатніми ресурсами для повноцінної партійної діяльності.

За результатами останніх парламентських виборів 2016 р. партія «Нур Отан» зберігає переважну більшість місць (82,2%) у нижній палаті Парламенту. Семивідсотковий виборчий бар'єр подолали 3 партії із 7 існуючих: «Нур Отан» отримала 84 мандата, «Ак жол» та Комуністична народна партія Казахстану мають лише по 7 представників [23, с. 70]. У такій ситуації постає питання забезпечення умов щодо публічного висловлення представниками громадськості своїх політичних позицій, суспільного обговорення політичних реформ, необхідність багатьох із яких давно назріла.

Таким чином, проведений аналіз демонструє, що в умовах незалежного розвитку Казахстану відбувається активний процес відродження духовності суспільства, зростання його національної самосвідомості та національної гідності, відновлюється об'єктивна та правдива історія Казахстану з давніх-давен і до нині.

Історичний розвиток та національні традиції безпосередньо впливають на формування стратегії зовнішньої політики Республіки Казахстан, відмінною рисою якої є багатовекторність, що спрямована на реалізацію незалежної та вільної у своєму виборі політики на міжнародній арені. Ця багатовекторність склалася історично і має забезпечити балансуювання між різними геополітичними центрами сили, які впливають на РК та на регіон ЦА у цілому. Пріоритетами зовнішньої політики Казахстану нині визначені: розвиток союзницьких відносин з Російською Федерацією; всебічне стратегічне партнерство з КНР; розширене стратегічне партнерство з США; стратегічні взаємини з державами Центральної Азії; розширене партнерство і співробітництво із Європейським Союзом.

Майбутнє Республіки Казахстан та регіону Центральної Азії у цілому значною мірою буде залежати від результатів транзиту влади, який поки що відбувається під контролем Н. Назарбаєва та його оточення. Однак, існує низка чинників, які можуть поставити під загрозу внутрішню стабільність та спровокувати посилення зовнішнього тиску на країну.

Казахстан є ключовою країною у контексті реалізації центральноазійського вектора української зовнішньої політики, а отже процеси, що відбуваються у цій країні безпосереднім чином визначатимуть цю політику та впливатимуть на її змістовне наповнення. На сучасному етапі, у ситуації значної залежності Казахстану від РФ та його активної участі у російських інтеграційних об'єднаннях, українсько-казахські відносини носять обмежений характер. При цьому, потенціал взаємного співробітництва залишається досить високим, зокрема, в енергетичній, транспортно-комунікаційній, машинобудівній та агропромисловій сферах.

Список використаних джерел та літератури

1. Гарбузарова Е.Г. Центральная Азия в современных мирополитических процессах. – Москва: Издательство «Аспект Пресс», 2020. – 192 с.
2. Сулейменов Р.Б. Избранные труды. – Т. 1. Алматы: Изд-во «Елтаным», 2015. – 336 с.
3. Деменко О.Ф. Повстання 1916 року та його вплив на формування національної ідентичності казахського народу // Проблеми всесвітньої історії: науковий журнал. – № 2 (8). – 2019. – С. 55-66.
4. Олкотт Марта Брилл. Советское наследие Казахстана // Центр Азии. – 2011. – № 20-21 (57-58). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://magazine.asiakz.com/rus/article/1034>
5. Cameron S. The hungry steppe: famine, violence, and the making of Soviet Kazakhstan. Ithaca. (NY); L.: Cornell univ. press, 2018. – XIV. – 277 p.
6. Рыжичкин Н. Постсоветский Казахстан. Пути формирования национальной идентичности // Свободная мысль. – 2020. – № 3 (1681). – С. 75-186.

7. Абылхожин Ж.Б. Модернизационные опыты: проекции в историю Казахстана / Центральна Азия. Человек-общество-государство. Сборник статей / Отв. ред. Ар. А. Улуян. – Москва: ИВИ РАН, 2013. – С. 273-298.
8. Дюсалинова Б.К., Сагатова А.С. Идея евразийства в контексте современной общественно-политической мысли Казахстана. 2009. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://articlekz.com/article/14335>
9. Никулина А.А., Торопыгин А.В. К вопросу о концептуальной основе развития Евразийской интеграции. 2017. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://spb.ganepa.ru/images/nauka/UK_DOI/3_17/Nikulina_3_17.pdf
10. Тургамбаев А. Основные этапы развития внешней политики Республики Казахстан // Международная жизнь. – 2019. – № 7. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://interaffairs.ru/jauthor/material/2212>
11. Веденеева В. Казахстан: строительство независимого государства // Мировая экономика и международные отношения. – 2018. – Том 62. – № 12. – С. 126-131.
12. Концепция внешней политики Республики Казахстан на 2020 – 2030 годы. – Официальный сайт Президента Республики Казахстан. 09.03.2020. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.akorda.kz/ru/legal_acts/decrees/o-konceptcii-vneshnei-politiki-respubliki-kazahstan-na-2020-2030-gody
13. Султанов Б. Казахстано-российские отношения во внешней политике президента К.-Ж. Токаева // Россия и новые государства Евразии. – 2020. – № 2 (XLVII). – С. 58-68. DOI: 10.20542/2073-4786-2020-2-58-68
14. Ионова Е. Казахстан в период транзита власти // Россия и новые государства Евразии. – 2020. – № 1 (XLVI). – С. 82-97. DOI: 10.20542/2073-4786-2020-1-82-97
15. Об итогах взаимной торговли товарами Евразийского экономического союза. Январь-декабрь 2019 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.eurasiancommission.org/ru/act/integr_i_makroec/dep_stat/tradestat/analytics/Documents/2019/Analytics_I_201912.pdf
16. Аналитические материалы / Сайт Евразийской экономической комиссии. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.eurasiancommission.org/ru/act/integr_i_makroec/dep_stat/tradestat/analytics/Pages/default.aspx
17. Сыроежкин К. Проблемы современных казахстанско-китайских отношений // Россия и новые государства Евразии. – 2019. – № 1 (XLII). – С. 21-36. DOI: 10.20542/2073-4786-2019-1-21-36
18. Стратегия Соединенных Штатов в Центральной Азии на 2019-2025 годы: укрепление суверенитета и экономического процветания. 05.02.2020. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://kz.usembassy.gov/ru/u-s-strategy-for-central-asia-2019-2025-advancing-sovereignty-and-economic-prosperity-ru/>
19. Гегелашвили Н.А., Модникова И.В. Казахстан в зеркале политики администрации Д. Трампа // США & Канада: экономика, политика культура. – 2019. – № 49 (9). – С. 92-107. DOI 10.31857/S032120680006300-4
20. Орлик В.В. Політичні процеси в Республіці Казахстан у контексті «транзиту влади» // Стратегічна панорама. – 2018. – № 2. – С. 64-75.
21. Положение о Национальном совете общественного доверия при Президенте Республики Казахстан. Утверждено Указом Президента Республики Казахстан от 17 июля 2019 года. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.akorda.kz/ru/legal_acts/decrees/ob-utverzhdanii-polozheniya-i-sostava-nacionalnogo-soveta-obshchestvennogo-doveriya-pri-prezidente-respubliki-kazahstan
22. Иванов И., Петренко С. Социально-политическая модернизация Казахстана // Россия и новые государства Евразии. – 2020. – № 1 (XLVI). – С. 98-110. DOI: 10.20542/2073-4786-2020-1-98-110

23. Сулейменов А. Оппозиционные движения Казахстана в постназарбаевский период // Россия и новые государства Евразии. – 2020. – № 2 (XLVII). – С. 69-80. DOI: 10.20542/2073-4786-2020-2-69-80

References

1. Harbuzarova, E.H. (2020). *Central'naja Azija v sovremennyh miropoliticheskikh processah* [Central Asia in modern world political processes]. Moskva: Yzdatel'stvo "Aspekt Press". [In Russian].
2. Sulejmenov, R.B. (2015). *Izbrannye trudy* [Selected Works]. T. 1. Almaty: Yzd-vo "Eltanym". [In Russian].
3. Demenko, O.F. (2019). Povstannia 1916 roku ta joho vplyv na formuvannia natsional'noi identychnosti kazahs'koho narodu [The uprising of 1916 and its impact on the formation of the national identity of the Kazakh people]. *Problemy vsesvitn'oi istorii: naukovyj zhurnal* [Problems of world history: a scientific journal], 2 (8), pp. 55-66. [In Ukrainian].
4. Olkott Marta Bryll. (2011). Sovetskoe nasledie Kazahstana [Soviet legacy of Kazakhstan]. *Centr Azii* [Center of Asia], 20-21 (57-58). [Online]. Available from: <http://magazine.asiakz.com/rus/article/1034> [In Russian].
5. Cameron, . (2018). *The hungry steppe: famine, violence, and the making of Soviet Kazakhstan*. Ithaca. (NY); L.: Cornell univ. press. [In English].
6. Ryzhichkin, N. (2020). Postsovetskij Kazahstan. Puti formirovaniya nacional'noj identychnosti [Post-Soviet Kazakhstan. Ways of Forming National Identity]. *Svobodnaja mysl'* [Free Thought], 3 (1681), pp. 175-186. [In Russian].
7. Abylkhozhyn, Zh.B. (2013). *Modernizacionnye opyty: proekcii v istoriju Kazahstana / Central'na Azija. Chelovek – obshchestvo – gosudarstvo. Sbornik statej* [Modernization Experiments: Projections into the History of Kazakhstan / Central Asia. Personality – society – state. Digest of articles]. (Pp. 273-298). Moskva: YVY RAN. [In Russian].
8. Djusalinova, B.K. & Sagatova, A.S. (2009). *Ideja evrazijs'tva v kontekste sovremennoj obshchestvenno-politicheskoy mysli Kazahstana* [The idea of Eurasianism in the context of modern socio-political thought in Kazakhstan]. [Online]. Available from: <https://articlekz.com/article/14335> [In Russian].
9. Nikulina, A.A. & Toropygin, A.V. (2017). *K voprosu o konceptual'noj osnove razvitiya Evrazijskoj integracii* [On the conceptual basis for the development of Eurasian integration]. [Online]. Available from: https://spb.ranepa.ru/images/nauka/UK_DOI/3_17/Nikulina_3_17.pdf [In Russian].
10. Turgambaev, A. (2019). Osnovnye jetapy razvitiya vneshnej politiki Respubliki Kazahstan [The main stages of the development of foreign policy of the Republic of Kazakhstan]. *Mezhdunarodnaja zhizn'* [International life], 7. [Online]. Available from: <https://interaffairs.ru/jauthor/material/2212> [In Russian].
11. Vedeneeva, V. (2018). Kazahstan: stroitel'stvo nezavisimogo gosudarstva [Kazakhstan: building an independent state]. *Mirovaja jekonomika i mezhdunarodnye otnoshenija* [World Economy and International Relations], Tom 62, 12, pp. 126-131. [In Russian].
12. Konceptcija vneshnej politiki Respubliki Kazahstan na 2020 – 2030 gody [Concept of foreign policy of the Republic of Kazakhstan for 2020 – 2030]. *Oficial'nyj sayt Prezidenta Respubliki Kazahstan* [Official site of the President of the Republic of Kazakhstan]. 09.03.2020. [Online]. Available from: https://www.akorda.kz/ru/legal_acts/decrees/o-konceptcii-vneshnei-politiki-respubliki-kazahstan-na-2020-2030-gody [In Russian].
13. Sultanov, B. (2020). Kazahstano-rossijskie otnoshenija vo vneshnej politike prezidenta K.-Zh. Tokaeva [Kazakh-Russian relations in the foreign policy of President K.-J. Tokaeva]. *Rossija i novye gosudarstva Evrazii* [Russia and the new states of Eurasia], 2, pp. 58-68. DOI: 10.20542/2073-4786-2020-2-58-68 [In Russian].

14. Ionova, . (2020). Kazakhstan v period tranzita vlasti [Kazakhstan during the transit of power]. *Rossija i novye gosudarstva Evrazii* [Russia and the new states of Eurasia], 1, pp. 82-97. DOI: 10.20542/2073-4786-2020-1-82-97 [In Russian].
15. Ob itogah vzaimnoj trgovli tovarami Evrazijskogo jekonomicheskogo sojuza. Janvar' – dekabr' 2019 goda [On the results of mutual trade in goods of the Eurasian Economic Union. January – December 2019]. [Online]. Available from: http://www.eurasiancommission.org/ru/act/integr_i_makroec/dep_stat/tradestat/analytics/Documents/2019/Analytics_I_201912.pdf [In Russian].
16. Analiticheskie materialy [Analytical materials]. *Sajt Evrazijskoj jekonomicheskoi komissii*. [Website of the Eurasian Economic Commission]. [Online]. Available from: http://www.eurasiancommission.org/ru/act/integr_i_makroec/dep_stat/tradestat/analytics/Pages/default.aspx [In Russian].
17. Syroezhkin, K. (2019). Problemy sovremennyh kazhastansko-kitajskih otnoshenij [Problems of modern Kazakh-Chinese relations]. *Rossija i novye gosudarstva Evrazii* [Russia and the new states of Eurasia], 1, pp. 21-36. DOI: 10.20542/2073-4786-2019-1-21-36 [In Russian].
18. Strategija Soedinennyh Shtatov v Central'noj Azii na 2019-2025 gody: ukreplenie suvereniteta i jekonomicheskogo procvetanija [United States Strategy for Central Asia 2019-2025: Building Sovereignty and Economic Prosperity]. 05.02.2020. [Online]. Available from: <https://kz.usembassy.gov/ru/u-s-strategy-for-central-asia-2019-2025-advancing-sovereignty-and-economic-prosperity-ru/> [In Russian].
19. Gegelashvili, N.A., Modnikova, I.V. (2019). Kazakhstan v zerkale politiki administracii D. Trampa [Kazakhstan in the Mirror of the Politics of the D. Trump Administration]. *SShA & Kanada: jekonomika, politika kul'tura* [USA & Canada: Economics, Politics, Culture], 49 (9), pp. 92-107. DOI 10.31857/S032120680006300-4 [In Russian].
20. Orlyk, V.V. (2018). Politychni protsesy v Respublitsi Kazakhstan u konteksti “tranzytu vlady” [Political processes in the Republic of Kazakhstan in the context of “transit of power”]. *Stratehichna panorama* [Strategic panorama], 2, pp. 64-75. [In Ukrainian].
21. Polozhenie o Nacional'nom sovete obshhestvennogo doverija pri Prezidente Respubliki Kazakhstan. Utverzhdeno Ukazom Prezidenta Respubliki Kazakhstan ot 17 ijulja 2019 goda [Regulations on the National Council of Public Trust under the President of the Republic of Kazakhstan. Approved by the Decree of the President of the Republic of Kazakhstan dated July 17, 2019]. [Online]. Available from: https://www.akorda.kz/ru/legal_acts/decrees/ob-utverzhdenii-polozheniya-i-sostava-nacionalnogo-soveta-obshchestvennogo-doveriya-pri-prezidente-respubliki-kazakhstan [In Russian].
22. Ivanov, I., Petrenko, S. (2020). Social'no-politicheskaja modernizacija Kazahstana [Sociopolitical modernization of Kazakhstan]. *Rossija i novye gosudarstva Evrazii* [Russia and the new states of Eurasia], 1, pp. 98-110. DOI: 10.20542/2073-4786-2020-1-98-110 [In Russian].
23. Sulejmenov, A. (2020). Oppozicionnye dvizhenija Kazahstana v postnazarbaevskij period [Opposition movements of Kazakhstan in the post-Nazarbayev period]. *Rossija i novye gosudarstva Evrazii* [Russia and the new states of Eurasia], 2 (XLVII), pp. 69-80. DOI: 10.20542/2073-4786-2020-2-69-80 [In Russian].

Деменко А.Ф. Особенности формирования основ внешней политики Республики Казахстан.

В статье проанализированы основы формирования внешней политики Республики Казахстан, на которые, в первую очередь, влияют традиции исторического развития этой страны, ее геополитическое расположение в центре Евразийского континента, транспортно-коммуникационный потенциал и наличие больших запасов природных ресурсов. Подчеркивается, что в современном Казахстане пока отсутствует целостное восприятие многих исторических событий и процессов, в частности тех, которые замалчивались во времена имперского и советского периодов. В то же время, в научном дискурсе страны

происходит переосмысление национальной истории через критику предыдущего исторического опыта. Отмечается, что после образования в середине XV в. Казахского ханства поступательное развитие государственности сменилось периодом борьбы с иностранными захватчиками – сначала джунгарами, а затем Российской империей. Он завершился потерей государственности, борьба за восстановление которой представляется в виде телеологически построенного нарратива героической борьбы за независимость, который включает целый ряд исторических событий и периодов. Процесс современного национально-государственного строительства в Казахстане происходит с опорой на консолидирующую роль титульной нации, что способствует росту интереса к исторической проблематике и сопровождается постепенной утратой влияния советско-российских нарративов в политическом и историческом дискурсе.

Особенностью внешней политики Республики Казахстан является многовекторность, которая сложилась исторически и призвана обеспечить балансирование между различными геополитическими центрами силы. Приоритетами внешней политики Казахстана определены: развитие союзнических отношений с РФ, всестороннее стратегическое партнерство с КНР, расширенное стратегическое партнерство с США, стратегические отношения с государствами Центральной Азии, расширенное партнерство и сотрудничество с Европейским Союзом.

Ключевые слова: внешняя политика, стратегическое партнерство, многовекторность, евразийство, Центральная Азия, Республика Казахстан.

Demenko O. Features of the Formation of the Foundations of the Foreign Policy of the Republic of Kazakhstan.

The article analyzes the foundations of the formation of the foreign policy of the Republic of Kazakhstan, which, first of all, are influenced by the traditions of the historical development of this country, its geopolitical location in the center of the Eurasian continent, transport and communication potential and the presence of large reserves of natural resources. It is emphasized that in modern Kazakhstan there is still no holistic perception of many historical events and processes, in particular those that were hushed up during the imperial and Soviet periods. At the same time, in the scientific discourse of the country, there is a rethinking of national history through criticism of the previous historical experience. It is noted that after the formation in the middle of the fifteenth century. In the Kazakh Khanate, the progressive development of statehood was replaced by a period of struggle against foreign invaders – first the Dzungars, and then the Russian Empire. It ended with the loss of statehood, the struggle for the restoration of which is presented in the form of a teleologically constructed narrative of the heroic struggle for independence, which includes a number of historical events and periods. The process of modern nation-state building in Kazakhstan is based on the consolidating role of the titular nation, which contributes to the growth of interest in historical issues and is accompanied by a gradual loss of the influence of Soviet-Russian narratives in political and historical discourse. A feature of the foreign policy of the Republic of Kazakhstan is a multi-vector approach, which has developed historically and is designed to ensure a balance between various geopolitical centers of power.

The priorities of Kazakhstan's foreign policy are determined: the development of allied relations with the Russian Federation, a comprehensive strategic partnership with the PRC, an expanded strategic partnership with the United States, strategic relations with the Central Asian states, an expanded partnership and cooperation with the European Union.

Keywords: foreign policy, strategic partnership, multi-vector, Eurasianism, Central Asia, Republic of Kazakhstan.